

Anmeldelser

Per Krogh Hansen

Om dekonstruktionens værktøjskasse

Tania Ørum (red.): *Til værks – dekonstruktion som læsemåde*. Kbh. 1994 (Tidne Skifter).

Det sker alt for sjældent, at bøger af literaturkritisk/-teoretisk observans vækker anden opmærksomhed end enkelte anmeldelser og smånotiser. Men der er heldigvis undtagelser, hvilket blandt andet har været tilfældet med den af Tania Ørum redigerede antologi *Til værks – dekonstruktion som læsemetode*, som indeholder bidrag af Jan Rosiek, Atle Kittang, Hans Hauge og Claus Bratt Østergaard. Foruden de almindelige anmeldelser har bogen været genstand for kronikker, kommentarer og læserbreve i såvel dagspresse som litterære tidsskrifter og har således (med motiverende hjælp fra en usandsynlig kritisk og besk anmeldelse af Per Aage Brandt i *Kritik* 111) vakt en debat, man ikke har set magen til i mange år. Det er ikke pladsen her at skabe overblik over diskussionen – blot skal to overvejende tendenser fastholdes. Den første er, at debatten ret hurtigt fjernede sig fra sit egentlige objekt, antologien, og endte i en generel diskussion af dekonstruktionens tekst-teoretiske og filosofiske implikationer. Den anden tendens (som måske kan forklare den første) er, at de steder bogen er blevet anmeldt, er den som regel blevet læst af 'ikke-dekonstruktivister' –

altså folk, der angiveligt betragter hele konceptet som fejlslagent, inden de overhovedet har åbnet bogen.

Når bogen har kunnet vække en så heftig debat, som det har været tilfældet, skyldes det formentlig det forhold, at der gennem hele dekonstruktionens (korte) historie har været en indædt modvilje mod formuleringen af et tekst-analytisk vokabular. Når man har forsøgt at fastholde 'dekonstruktivisterne' på deres redskaber, fremgangsmåde, etc. har svaret som regel været, at 'det ikke er formulerbart' el.lign. En bog, der bærer undertitlen »dekonstruktion som læsemåde« synes derfor kærkommen, da den varsler den metodiske overvejelse, mange (og måske især skeptikerne) har savnet. Og det er da også fremstillingen og diskussionen af dekonstruktionens specielle 'måde' at læse litteratur på, der er objektet for de fire bidrag i *Til værks*. Tania Ørum skriver i forordet, at bogens indsats ikke er at give definitivt blik over begrebet dekonstruktion, men »mere beskedent og sagligt kaste lys over, hvordan man kan opfatte og anvende den side af dekonstruktionen, der har at gøre med analysen af tekster« (p.11), og hun skriver afslutningsvis, at bogens bidrag både giver »præcise nedslag i dekonstruktive læsemåder og problemstillinger og samtidig afsæt for en mere generel karakteristik af dekonstruktionen som læsemåde« (p.12). Bag det lidt klodsede begreb 'læsemåde' gemmer sig det for dekonstruktionen tabuerede ord 'metode', som Ørum tilsyneladende ikke selv vil optage i sin skrift, men kun referere andre for.¹ Alligevel synes det bogen så magtpåliggende at fremstille 'metoden', at begrebet springer ud af sit skjul og blottes sig – og det endda to absolut synlige og

centrale steder, nemlig på titelbladet og i kolofonen, hvor bogen hedder *Til værks – dekonstruktion som læsemetode* (p.3, 4).²

Når denne lille begrebsforskel er signifikant at hæfte sig ved skyldes det, at man i den finder ét af stridspunkterne omkring dekonstruktionen. Hvis den er en 'metode', da må et metodisk apparat kunne formuleres; det vil sige et apparat, der benytter sig af tekniske termer og modeller, og som kan skitseres frigjort af et evt. analyseobjekt. Er den derimod en 'måde' at læse på, er den metodiske formulering knapt så påtrængende. 'Måden' behøver kun udstikke nogle retningslinier, at pege på de overordnede greb, mens 'metoden' skal kunne redegøre for sine redskaber argumentatorisk. Lad det være sagt med det samme: Man finder (heller) ikke i *Til værks* en 'dekonstruktiv metode' – hvilket nu heller ikke gør noget, for det er oftest lige så lærerigt at blive præsenteret for en kommenteret eksempellæsning, når en metode skal tilegnes. Og problematiseres.

Jan Rosiek vælger Paul Celans hermetiske digtning som analysemateriale, hvilket skyldes (hævder han), at den i kraft af sin utilgængelighed gør det særligt nødvendigt, at man som læser/analytiker overvejer, hvilke metodiske greb man benytter sig af for at finde (eller skabe) mening i teksten. Som udgangspunkt diskuterer Rosiek, hvorledes den hermetiske digtning og dekonstruktionen placerer sig i forhold til hinanden og det litterære landskab mere generelt. Og derved påbegynder han også diskussionen af, hvorvidt dekonstruktionen er en metode. Rosiek vender især opmærksomheden mod Jacques Derridas modstridende og ambivalente udsagn

om dette forhold og – mere præcist – den amerikanske 'metodisering' af det, han ellers har hævdet var 'ikke-metodiserbart'. Men i stedet for at fortsætte diskussionen om, hvorvidt den dekonstruktive læsning altid er en singular og uigentagelig begivenhed, der determineres af tekstens egen lov, eller en decideret metode, et skolefænomen, etc. vælger Rosiek blot at konstatere, at der er tale om to forskellige dekonstruktioner. Og at den, der skal diskuteres og illustreres i *Til værks*, er den metodologiserede analysestrategi.

Rosiek forlader derfor Derrida og griber i stedet til Paul de Man og dennes overvejelser omkring lyrik. Det radikalt anderledes ved de Mans lyrikforståelse, i forhold til mere 'traditionelle' orienteringer er, at han i udbredt grad 'de-humaniserer' teksten. Fælles for tidligere forståelser er nemlig (deres forskelligheder til trods), at de betragter det lyriske digt som udtrykkende et lyrisk jeks subjektive og følelsesbårne udtryk i en bestemt situation, hævder Rosiek. Det vil sige at digtet er blevet anskuet som en 'dramatisk monolog', man gennem læsningen forsøger at rekonstruere (bl.a.) situationen for. Herved forsøger man så at sige også at rekonstruere det talende subjekt, og det er denne stemmens 'aktualisering' eller 'fænomenering' de Man problematiserer. De Man reducerer derfor stemmen (det lyriske jeg) til blot at være en figur blandt andre, det vil sige endnu et eksempel på sprog. Når de Man går til et digt, er det således med interessen rettet mod tekstens troper og figurer og disses filosofiske implikationer, hvilket får Rosiek til at karakterisere de Mans læsemåde som en »'langsom, streng tropologik'«. « (p.22) For at illustrere denne, fokuserer Rosiek efter-

følgende på allegori, prosopopeia, antropomorfisme og apostrofe. Mellem de tre sidstnævnte spores der en væsentlig lighed, i kraft af at de alle indebærer 'besjæling', og Rosiek siger om dem: »Der er tale om en refleksion over den traditionelt opfattede panteistiske romantiks programmatisk projekt, at vise ånden i naturen, at gen-fremstille kosmisk helhed i kunsten« (p.24). De tre figurer er således retoriske bærere af organismetanken, hvorfor de har spillet en ikke uvæsentlig (men måske ikke helt bevidst) rolle for f.eks. den nykritiske analyse. De Mans gennemtænkning af disse figurer er derfor mere omfattende, end man umiddelbart kunne tro, antyder Rosiek.

Inddragelsen af Paul Celans digt 'Eis, Eden' er koncentreret om digtets brug af disse figurer, og Rosiek viser, hvordan digtet umiddelbart er et håb eller løfte om genopstandelse, forstået derved at titlen 'Is, Paradis' antyder en udviklingshistorie fra is til paradys. Men her slutter historien selvfølgelig ikke, for det er først hér, den egentlige dekonstruktion sætter ind. Rosiek forsøger således at identificere »tre sabotører, en figurativ, en retorisk og en semantisk« (p.29), der på ægte demansk (dæmonske?) vis, »kan sabotere en trøsterig fortælling, som den her foreslåede læsning munder ud i« (p.28). Og det gør han ved at se på figurenes filosofiske implikationer og erkendelsesteoretiske autoritet.

Rosieks læsning er dog ikke videre udfoldet, og hans bidrags værdi findes bestemt ikke i den analytiske del, som ud af ca. 20 sider kun fylder en fjerdedel. Og spørgsmålet er, om bidraget så overhovedet har nogen værdi i en antologi, der skal behandle dekonstruktionen

som læsemåde? Den lange indledende diskussion af, hvorvidt man kan tale om dekonstruktionen som en metode eller ikke, bliver ikke fulgt op. Og ud over at nævne, at det er ved hjælp af de Man at Rosiek er blevet opmærksom på tekstens 'sabotører', vil han ikke vurdere, hvorvidt det er muligt at nå frem til analysens resultat via andre metoder, og (i så fald) hvilke fordele den demanske 'tropologiske' fremgangsmåde måtte have. Det skal ikke betvivles, at Rosiek har et godt greb i den værktøjskasse, Paul de Man udviklede,³ men hans formidling af den (i denne sammenhæng), promoverer den ikke særligt godt. Når han nu alligevel ikke ønsker at vurdere eller problematisere den dekonstruktive metodes værdi, men kun »antydte hvor en 'langsom, streng tropologisk læsning' tager fat« (p.31), havde det været mere hensigtsmæssigt, om han havde brugt mere plads på den. Som den står nu, kommer den nemlig til både at virke en smule søgt og til tider temmelig uforståelig, hvis man ikke har set Paul de Man selv jonglere med sine redskaber. Helt katastrofalt er det, at Rosiek ikke gør mere ud af beskrivelsen af allegorien, som i den sidste ende tillægges en væsentlig betydning i læsningen. I skitseringen af de fire figurer, han ønsker at inddrage, skriver han således: »Først allegorien, kort fortalt. Ikke blot fordi der allerede er skrevet meget om den, men også fordi den forekommer mig at udgøre et særlig svært tilgængeligt sted i de Mans i forvejen hermetiske skrifter – og fordi allegorien i nogen grad kan siges at være det implicite positive modbillede til de øvrige [de tre andre figurers] misforståelser. Det vil kræve en lang udredning, som der ikke er tid til ved denne lejlighed« (p.22). For under-

tegnede er det lidt svært at lure, hvad logikken er i dette tekststykke. Rosiek vil tilsyneladende ikke fortælle læseren en hel masse om allegorien, fordi den allerede er beskrevet, men også fordi den spiller en speciel kompleks rolle hos de Man (læseren antages altså både at vide og ikke vide, hvad allegorien er), hvorfor han nøjes med at kontrastere den med symbolet. I selve læsningen inddrager han dog allegorien for fulde sejl – og det endda i den 'svært tilgængelige' demanske version, illustreret ved hjælp af et enkelt citat, som langt fra forklarer forholdet.

Ligesom Rosiek indleder Kittang med at notere sig, at det kan være problematisk at betragte dekonstruktionen som en metode for tekstlæsning eller interpretation, og påpeger i begyndelsen af essayet, at han vil gå til problemet ad tre veje, ved at skitsere hvad »de Mans aporetiske begreb om 'læsning' (reading) kan tænkes at dække over« (p.35), ved at se nærmere på de Mans syn på forholdet mellem 'lyrik' og 'læsning' og endelig ved at lade pointerne m.m. blive illustreret ved hjælp af nogle Henrik Wergeland-digte fra midten af forrige århundrede.

Kittang starter med at konstatere, at de Mans begreb om 'læsning' nærmest er dobbelt. På den ene side er læsning at søge en teksts betydning; dvs. det indhold den antages at referere til. Men denne læsnings formål er ifølge de Man at afskaffe læsningen selv, da det den vil er at gøre teksten transparent for betydningen. I denne søgen glemmer den sit egentlige udgangspunkt – at teksten/sproget ikke er transparent, men at der eksisterer en kløft mellem subjektet og sproget; mennesket og verden. Den anden type læsning de Man taler om, er en

læsning der både er i stand til at læse referentielt (som den første type læsning) og retorisk – det vil sige afsøgende de »betydningskonstruerende mekanismer, som teksten [...] iværksætter på grund af sin retoricitet eller tekstualitet« (p. 38).

En lignende figur finder Kittang i de Mans betragtninger vedrørende den lyriske genre og læsningen heraf. I første omgang er de Mans synspunkt i overensstemmelse med fænomenologisk inspirerede overvejelser angående lyrikkens 'differentia specifica', da han hævder at »Lyrikkens intelligibilitetsprincip hviler på fænomenaleringen af den poetiske stemme« (her iflg. *ibid.*, p.38) – en stemme, som på den ene side er monologisk, men som på den anden søger at forsones det subjektivt 'indre' med det objektivt 'ydre' (interioriseringen) via tropologiske substitutioner. Kittang analyserer efterfølgende på Wergelands digte med henblik på at vise disse substitutioner, som de kommer til udtryk i antropomorfismer og apostrofer, og diskuterer løbende især apostrofens teoretiske implikationer. Apostrofen er – i følge de Man – den mest karakteristiske trope for lyrikken, og koncentreret i den »findes selve fundamentet for den lyriske 'kode', som også er betingelsen for lyrikinterpretationen: den syntaktiske jeg/du-struktur, antropomorfiseringen, der stabiliserer rækken af tropologiske substitutioner i det mest essentielle af alt, nemlig det 'menneskelige', og (som en sidste konsekvens) overbevisningen om, at sproget som påkaldelse af verden også bærer på mening om verden« (p. 41). Og tager man apostrofens postulat for givet, bliver læsningen af lyrikken af den betydningssøgende slags. Kittangs næste skridt er derfor at se på

forholdet mellem 'lyrik' og 'læsning'. Interessant og opklarende er her hans udredning af de Mans kryptiske påstand: »No lyric can be read lyrically nor can the objects of a lyrical reading be itself a lyric« (her iflg. *ibid.*, p.46). Kittangs pointe er, at det centrale begreb 'læsning' også her skal forstås i den aporetiske udgave, og konklusionen bliver, at det de Man betegner som en 'lyrisk læsning' er parallelt med den betydningssøgende form for læsning, der blev skitseret ovenfor. 'Lyrik' er derfor ikke bare en genrebetegnelse, men benævnelse af »forståelsens defensive bevægelse, muligheden for en fremtidig hermeneutik«, som Kittang citerer de Man for at udtrykke det (p.48). Det, digteren gør i den skabende akt, er at omskabe det meningsløse til meningsfyldt – på samme måde som en tekstlæser/-analytiker forsøger at danne meningsfyldt gennem sin betydningssøgende læsning. Når de Man påstår at ingen lyrik kan læses lyrisk er det således (hævder Kittang) med vægten lagt på 'læses', som i denne del af påstanden refererer til den retoriske eller 'dekonstruktive' læsning, der typisk ikke vil danne meningsfyldt, men i stedet afmontere den meningsøgende læsnings materiale og vise, hvordan teksten selv undergraver en entydig mening. Den efterfølgende (og noget dunkle) påstand om, at 'de objekter en lyrisk læsning læser ikke selv kan være lyriske' bygger dermed på det forhold, at kendetegnene for lyrik netop er bevægelsen fra meningsløs til meningsfuld. En lyrisk læsning af lyrik vil ikke foretage denne bevægelse. Den vil derimod forsøge at bevæge sig fra meningsfuld til meningsfuld, hvorved der slet ikke er tale om læsning (hverken i den betydningssøgende eller den dekonstruktive

udgave), »men blot en mere eller mindre eleveret, tautologisk parafrase af digtets egne 'læsninger'« (p.49).

Som nævnt konstaterer de Man, at apostrofen er at betragte som lyrikkens konstitutive trope, og Kittang undersøger derfor nærmere, hvilke overvejelser han har herom. Helt signifikant er det forhold, at apostrofen ikke blot er en meningsstom formel ('O xx'), som kan udfyldes efter forgodtbefindende, men at den også er »et rent viljespostulat, en iværksættelse af sprogets positionelle kraft, som først bagefter tildeles referentiel eller meningsgivende kvalitet« (p. 50). Og netop dette forhold er den betydningssøgende (lyriske) læsning blind for. Set gennem denne (de Man'ske) optik er det derfor heller ikke apostrofen, der er den mest interessante trope for lyrik-teorien, men derimod prosopopeiaen, som er at betragte som apostrofens forudsætning – »den meningseffekt, som vi tillægger den apostroferende talehandling, er dybest set betinget af prosopopeia'en« (p.51). For hvis ikke apostrofen får en prosopopeia som svar, da er det antropomorficerede meningssystem truet af opløsning. Det essentielle er dog den fikcionalitet der ligger i prosopopeiaens figurlelle modus, da den i høj grad vender os bort fra det som den sætter. Ved at give stemme og ansigt til det fraværende og livløse, rummer den som figur en potentiel ophævnning eller affigurering af det, den giver eller sætter. Og det er her den dekonstruktive læsning kan sætte ind. Den dekonstruktive læsning kan pege på og afmontere disse potentialer og vise, hvorledes en meningsøgende læsning altid vil gå galt i byen. Den dekonstruktive læsning kan i stedet for at give et nyt bud på, hvad en tekst betyder, vise hvordan den gør

det – og hvordan den bestemt ikke gør. Ved at undersøge tekstens tekstualitet.

Som det ses, synes Jan Rosieks og Atle Kittangs bidrag at have næsten identiske hensigter. De går begge ind i metodediskussionen, de fokuserer begge på (samme side af) Paul de Man, undersøger begge lyrik, etc. Men hvor Rosiek ender i en refererende (og uafklaret) forholden sig til metodeproblemet og desuden ikke slipper alt for heldigt ud af det analytiske arbejde, er Kittangs bidrag langt mere overbevisende. Til slut vender Kittang tilbage til det, der synes at være antologiens kardinalspørgsmål og vurderer, hvorvidt man egentlig kan tale om en slags dekonstruktiv metode, og han konkluderer, at det faktisk er problematisk at tale om en dekonstruktiv læsemåde (-metode) i de Mans tilfælde. Kittang afslutter: »Den form for 'læsning', han praktiserer, er altid et påskud for en filosofisk refleksion over 'ulæselighed', der i sidste instans har sprogets aporetiske væsen som horisont og genstand« (p.54). Men Kittang viser indirekte, at dette ikke er ensbetydende med, at man ikke kan lære af de Mans tilgang til tekster, og evt. anvende den metodisk. Ved igennem hele essayet at eksemplificere med og analysere på Wergeland-digtene (og analysen fylder faktisk en væsentlig del af teksten) får Kittang vist, hvordan det, Rosiek betegede som en 'langsom, streng topologik', kan være med til at berige tekstlæsningen og -analysen. Ved at rette opmærksomheden mod tekstens retoriske/stilistiske forhold og vedholdende overveje, hvilke komplikationer der ligger i de anvendte troper og figur, dekonstruerer man ikke blot teksten. Man åbner desuden for en hel række nye betydningslag, som kan danne basis for nye

'meningssøgende' læsninger (som så i- gen kan dekonstrueres, etc.)

Hans Hauges bidrag lægger sig i forlængelse af de to foregående, idet det sætter apostrofen som sit objekt – men i stedet for at diskutere det metodiske, bestræber han sig på at analysere. Han indleder med bred introduktion til apostrofen, som især trækker veksler på Jonathan Cullers iagttagelser. Introduktionen tilfører egentlig ikke noget, som ikke allerede er sagt i de to foregående essays, men siger 'det samme' i en mere 'pædagogisk' og udfoldet udgave – hvilket er en værdi i sig selv i en antologi som nærværende. Hauge vender derefter opmærksomheden mod tre forskellige digte; nemlig Grundtvigs 'De levendes Land', Jakob Knudsens 'Se, nu stiger solen' og Henrik Nordbrandts 'Distraction'. Hauges bidrags styrke ligger i de to første læsninger

Nordbrandt-eksemplet (som mest tager kommentarens form) er ikke uinteressant, men har slet ikke samme 'effekt' som de to foregående læsninger. Grundtvig og Knudsen-læsningerne ikke blot udvider den traditionelle forståelse af deres digte. De omvurderer den. I Nordbrandt-eksemplet er der 'kun' tale om udvidelse. Men når det alligevel skal påpeges, at alle tre læsninger har deres berettigelse, skyldes det, at antologiens sigte jo er at vise, hvad dekonstruktionen kan tekstanalytisk. Og ved at lade sine eksempler spænde så vidt som Grundtvig og Nordbrandt (og de deraf følgende forskelle i det dekonstruktive arbejde) viser Hauge netop vidt forskellige facetter ved den 'dekonstruktive metode'. Den studerende (el.lign.), der måtte søge en 'model' for dekonstruktiv læsning i *Til værks*, vil formentlig få mest ud af at gå til Hauges bidrag, der

ved at begrænse sig til fremstillingen af apostrofen samt de forholdsvis lettilgængelige eksempler, fungerer udmærket som metodisk introduktion. Men ønskes en mere overordnet forståelse for de rammer analyserne udfoldes indenfor, samt hvad konsekvenserne er af den dekonstruktive orientering, er der ingen hjælp at hente hos Hauge. Fordybelsen kan derimod hentes i Kittangs noget tungere, men også væsentlig mere reflekterede bidrag, hvis analyse heller ikke overgår af Hauges til tider lidt for overfladiske gennemgang.

Claus Bratt Østergaard diskuterer i antologiens sidste bidrag sprogets plads i dekonstruktionen. Umiddelbart kunne det se ud til at dette bidrags relevans for en antologi, der søger at præsentere dekonstruktionen som 'læsemåde', er begrænset. Men der synes at være en dobbelthed i det sprogbegreb Østergaard vil diskutere, forstået således at han på den ene side vil undersøge den opnormering af sproget (på bekostning af handling og karakterer) som han finder i Geoffrey Hartmans analyse af Shakespeares skuespil *Twelfth Night*, mens han på den anden side vil problematisere det 'sprog' som har udviklet sig i den litteraturkritiske diskurs. Med sidstnævnte sigter Østergaard til den tendens man her ser til at lade den »analytiske og teoretiske diskurs [...] reflekteres [...] i et sprog, der ofte nærmer sig (en form for) litteratur (Hartman: 'I must pun as I must sneeze')« (p.78). Østergaard fremstiller de vilkår, denne udvikling beror på (kategorierne og diskursernes sammenbrud, etc.), og diskuterer det problematiske i den nye frihed over for omgangen med tekster. Østergaards pointe er, at man ved at nedbryde grænsen mellem fiktions- og og analysetekst egentlig ik-

ke løser noget problem, men derimod blot flytter grænsen. Han skriver: »Problemet er naturligvis, at analysen ikke kan opgives, hvis man skal formulere en pointe om en anden tekst. For den kritiske tekst må transparens være et ideal. Ellers bliver den kritiske tekst en form for meddigting. [...] Og respekterer man ikke tekstarternes egenart, ophæver man i virkeligheden betingelsen for analysen. Fra at være kritiker bliver man kritiker-digter – og ender som digter« (p.102). Og herved åbner kritikeren (eller digteren) reelt set blot for en ny kritisk læsning af sin egen tekst. Østergaards kritik af Hartman (og den dekonstruktive 'skrivemåde' generelt) bygger på en lignende kritik Richard Rorty har rettet mod Jacques Derrida. Og den er i høj grad relevant i en sammenhæng der diskuterer dekonstruktionen som læsemåde. Dels fordi den diskuterer den fremstillingsform, den dekonstruktive læsemåde ofte vælger (og rammer i den forbindelse ikke blot Hartman og Derrida, men også Hauges og Rosieks bidrag til antologien), og dels fordi den selv er en form for dekonstruktion – nemlig en dekonstruktion af dekonstruktionen.

Den anden diskussion som er tilstede i Østergaards bidrag, går tættere på Hartmans egne analytiske resultater i forbindelse med en Shakespeare-læsning. Hartmans pointe er, at Shakespeares stykke slet og ret handler om sproget, forstået således at det er sproget selv der sættes i scene, »som om personerne [characters] var en funktion af sproget snarere end vice versa. Eller rettere: som om den dramatiske handlings sted [locus] var et resultat af sprogets virkning på personerne« (Hartman citat iflg. Østergaard, p.82.) Herved vender

Hartman op og ned på det hierarki mellem dramaets kategorier, som Aristoteles skabte i sin poetik. Hvor Aristoteles gjorde handlingen primær, personerne sekundære og sproget tertiært, sætter Hartman sproget øverst, hvorpå følger personerne og endelig handlingen. Østergaard gennemgår kritisk de præmisser som ligger til grund for Hartmans læsning og diskuterer løbende eksemplerne, hvorved han får vist »hvorledes den kritiske turbulens kommer til at hypostasere 'sprog' som en absolut størrelse i dekonstruktionens ellers heraklitiske verden af relativitet« (p.94). Og herved kan man vel sige, at han dekonstruerer dekonstruktionens sprogbegreb.

Claus Bratt Østergaards bidrag fungerer meget fint som afslutning på antologien, da det viser, at dekonstruktionen kan andet end at læse lyrik – den kan også læse 'sig selv' og herved yde en selykritik, der på mange måder er mere berettiget end den kritik, den ellers har mødt. Nu kunne man måske tro, at Østergaard tager luften ud af de foregående bidrag. Men det synes ikke at være tilfældet (måske med undtagelse af den retorik Hauge og Rosiek benytter), for egentlig demonstrerer han blot dekonstruktionens pointe om, at nedbrydningen af ethvert hierarki uvilkårligt skaber og/eller bygger på et nyt.

I sin helhed lykkes det faktisk *Til værks* – om end noget ujævnt – at give indblik i, hvad dekonstruktionen kan som 'læsemåde'. En 'måde', Jan Rosiek kommer med den mest præcise formulering af, – nemlig en 'langsom, streng tropologisk læsning'. Det metodiske budskab synes altså (i hvert fald, når det gælder de tre første bidrag) at lyde: Læs troperne og overvej, hvilke tematiske pointer og aporier der måtte gemme sig

heri. Hvor mange niveauer man når frem til, kan man så lade være op til den enkelte læsers kompetence, temperament og ambitioner. Antologien lægger op til både dybvandsdykning med Atle Kittang som chef-frømand og vandskisport med Hans Hauge ved roret.

Noter

1. Således påpeger Ørum p.11, at de amerikanske dekonstruktivister er »blevet kritiseret for at have indskrænket den oprindelige franske dekonstruktion til en rent litteraturanalytisk metode«, men tager ikke stilling til, hvorvidt denne kritik er berettiget. På p.8 skriver hun, at det er de »filosofiske forudsætninger og teoretiske refleksioner, der gør dekonstruktionen vanskeligt tilgængelig og svær at omsætte til et hurtigt samlesæt i 'dekonstruktiv metode'«.
2. At det er netop hér begrebet forekommer, skal måske ses symptomatisk for dekonstruktionen: Skriften på titelbladet og i kolofonen er – i modsætning til bogens øvrige tekster – uden afsender; den er det tætteste en litteraturkritisk antologi kommer på 'ren skrift'; den er et centralt tekststykke, men alligevel marginaliseret – underordnet forsiden og det egentlige materiale; forbeholdt den, der går så tæt på teksten, at den skal optages i en bibliografi eller lignende.
3. Hvilket han blandt andet har vist i sin bog om udviklingen i den tidlige de Mans forfatterskab: *Figures of Failure. Paul de Mans Criticism 1953-1970*, Aarhus 1992. Jf. min anmeldelse heraf in *K&K* 77.